

**“ТӨРИЙН АЛБАН ХААГЧИЙН ЁС ЗҮЙН ЗӨРЧЛӨӨС
УРЬДЧИЛАН СЭРГИЙЛЭХ, СОЁН ГЭГЭЭРҮҮЛЭХ ҮНДЭСНИЙ
ХӨТӨЛБӨР БАТЛАХ ТУХАЙ” МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ТОГТООЛЫН ТӨСЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА**

“Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого”-ын зорилт 5.4-ийн “Чадварлаг, ёс зүйтэй төрийн албыг төлөвшүүлэх” хүрээнд “Иргэндээ үйлчилдэг, мэргэшсэн, чадварлаг, ил тод, үр нөлөөтэй, ухаалаг төрийн албыг төлөвшүүлнэ” гэж заасан. Уг зорилтын хүрээнд 2021-2030 онд буюу I үе шатанд “Төрийн албан хаагчийн ёс зүй, хандлагыг ажлын гүйцэтгэлийн үнэлгээний салшгүй чухал хэсэг болгон үнэлэх тогтолцоог хэвшүүлж, сэтгэл гарган үйлчлэх соёл бий болгоно”, “Ёс зүй, сахилга хариуцлагаар үлгэрлэсэн төрийн байгууллагын соёлыг хэвшүүлж, ёс зүйн алдаа гаргасан төрийн удирдах албан тушаалтан сайн дураараа ажлаасаа чөлөөлөгддөг байх хандлага, ёс зүйг төлөвшүүлнэ” гэсэн зорилго, зорилтуудыг хангах үйл ажиллагааг зохион байгуулж байна.

Тухайлбал, Монгол Улсын Их Хурал 2023 онд Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хуулийг баталсан. Уг хуульд заасны дагуу “Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх үндэсний хөтөлбөр /цаашид “Хөтөлбөр” гэх/-ийг Улсын Их Хурал батлах юм. Энэхүү Хөтөлбөр нь “Хөгжлийн зорилтот хөтөлбөр”-т хамаарах бөгөөд Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3 дахь хэсэгт “Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичиг нь дунд болон богино хугацааны бодлого, төлөвлөлтийн үндэс байна.”, мөн зүйлийн 6.6 дахь хэсэгт “Энэ хуулийн 6.5.3, 6.5.5-д заасан Хөгжлийн зорилтот хөтөлбөрийн төрөлд хамаарах баримт бичгийн төслийг Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг байгууллагаас боловсруулах бол үндэсний хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын саналыг үндэслэн боловсруулж, холбогдох Байнгын хороонд хүргүүлнэ.” гэж заасан.

Үүний дагуу төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хууль тогтоомж, бодлогын баримт бичигт төрийн албанд ёс зүй, сахилга хариуцлагын оновчтой тогтолцоо бүрдүүлэх, ёс зүйн соёлыг төлөвшүүлэх, төрийн албан хаагчийн болон тогтолцооны шударга байдлыг хангах зэрэг чиглэлийн арга хэмжээ ийнхүү тусгагдсан боловч тэдгээрийг хэрэгжүүлэх арга зам, үйл ажиллагааг тодорхойлон хэрэгжилтийн механизмыг бүрдүүлэх, шаардлага зүй ёсоор тулгарч байсан. Иймд Улсын Их Хурлын даргын 2023 оны 12 дугаар сарын 15-ны өдрийн 209 дүгээр захирамжаар “Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх үндэсний хөтөлбөрийн төслийг боловсруулах үүрэг бүхий ажлын хэсгийг Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Баттөмөрөөр ахлуулан, Улсын Их Хурлын гишүүн Х.Баделхан, Б.Баярсайхан, Б.Бейсен, Н.Энхболд нарын гишүүдтэйгээр байгуулсан. Ёс зүй, сахилга хариуцлагын Байнгын хорооны дарга уг ажлын хэсэгт мэргэжил, арга зүйн туслалцаа үзүүлэх дэд ажлын хэсгийг байгуулан ажиллуулав. Дэд ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнд Ёс зүйн хороо, Төрийн албаны зөвлөл, Улсын Их Хурлын Тамгын газар, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газар, Эдийн засаг, хөгжлийн яам, Хууль зүй, дотоод хэргийн яам, Хүний эрхийн үндэсний комисс, Боловсрол, шинжлэх ухааны яам, Шинжлэх ухааны академийн Философийн хүрээлэн, Монгол Улсын Их Сургуулийн Хууль зүйн сургууль, Улс төр судлал, олон улын харилцаа, нийтийн удирдлагын сургуулийн төлөөлөл ажиллаж,

хөтөлбөрийн төслөөр ажлын хэсгийн өргөтгөсөн хуралдаан, уулзалт, хэлэлцүүлгүүдийг зохион байгуулсан. Мөн төрийн албаны ёс зүй, төрийн албан хаагчийн ёс суртахууны чиглэлээр эрдэмтэн, судлаачдын гүйцэтгэсэн судалгаануудын үр дүн, санал дүгнэлтийг судлан үзэв. Тухайлбал, Удирдлагын академийн судалгааны багуудын хийсэн "Төрийн албаны үнэт зүйлс: тулгамдаж буй асуудлууд" (2018), "Төрийн захиргааны албаны ёс зүйн хариуцлагын тогтолцоог үр дүнтэй хэрэгжүүлэх нь" (2019), "Төрийн захиргааны албан хаагчийн ёс зүйн дүрмийн хэрэгжилтэд хийсэн шинжилгээ" (2021) зэрэг судалгаа, шинжилгээний үр дүн, эрдэм шинжилгээний бүтээлүүдийг судлан Хөтөлбөрийн төсөл боловсруулахад ашигласан.

Хөтөлбөрийн төсөлд зорилго, зорилт, тэдгээрийг хангах чиглэлээр авч хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааг тодорхойлохдоо Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 зүйлд заасан зарчим, 10 зүйлд заасан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг боловсруулах үе шатыг баримталсан болно.

Хөтөлбөрийн төслийг "Алсын хараа-2050" урт хугацааны хөгжлийн бодлогод тусгагдсан зорилго, зорилт, үйл ажиллагааг цогцоор авч үзсэний зэрэгцээ Улсын Их Хурлын 2021 оны 106 дугаар тогтоолоор батлагдсан Шинэ сэргэлтийн бодлого, Улсын Их Хурлын 2023 оны 06 дугаар сарын 30-ны өдөр батлагдсан "Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр", Монгол Улсын Засгийн газраас 2023-2024 оныг "Авлигатай тэмцэх жил" болгон зарласан Засгийн газрын тогтоол, түүний хавсралт болох Авлигатай тэмцэх "5Ш ажиллагаа"-тай уялдуулан боловсруулав.

Хөтөлбөрийн төслийг боловсруулахад хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн зарчмын хүрээнд Нэгдсэн Үндэстний байгууллага, Дэлхийн банк, ЭЗХАХБ, Транспаренси Интернэшл ТББ зэрэг олон улсын байгууллагуудаас гаргасан баримт бичиг, аргачлал, заавар зэргийг судлан дэлхий нийтийн хөгжлийн чиг хандлагад нийцүүлэх зорилгоор ЭЗХАХБ-ын Ethics infrastructure буюу ёс зүйн дэд бүтэц гэсэн ёс зүйн менежментийн цогц стратегид суурилсан бөгөөд Австрали, Англи, Хонгконг, Сингапур, БНСУ, Япон, Швед, Норвеги, Дани, АНУ, Канад зэрэг улсын ёс зүйн менежмент, хууль тогтоомж, стратеги бодлогоо хэрэгжүүлж байгаа туршлага, төрийн албанд ёс зүйн зөрчлөөс сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх чиглэлээр хийгдэж байгаа үйл ажиллагаа, арга хэрэгслүүдийг судалж, үндэсний ёс заншил, соёл өв, уламжлал, монгол ахуй, амьдралын хэв маягтай хослуулан харьцуулан үзэж төсөлд тусгасан болно.

Хөтөлбөрийн төслийг боловсруулах хугацаанд дэд ажлын хэсгийн 4 удаагийн уулзалт, хэлэлцүүлгээс гадна Улсын Их Хурлын зарим гишүүн, яамдын Төрийн нарийн бичгийн дарга, агентлагийн дарга, удирдах албан тушаалтан, иргэний нийгэм, судалгааны байгууллагуудын төлөөллийг төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн удирдлагуудыг хамруулсан хэлэлцүүлэг, мөн УИХ-д ажлаа тайлагнадаг байгууллагын Тамгын газрын болон Ажлын албаны удирдлага, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газар зэрэг төрийн байгууллага, иргэний нийгмийн байгууллага, эрдэмтэн судлаачдын төлөөлөл болох давхардсан тоогоор 100 гаруй хүнийг төслийн хэлэлцүүлэгт оролцуулж, 40 гаруй саналыг хүлээн авсан болно.

Төрийн албаны зөвлөлийн 7:4:10 сургалт, хэлэлцүүлэгт 2800 гаруй төрийн албан хаагчдыг хамруулан, Үндэсний хөтөлбөрийн төслийг хэлэлцүүлж, санал хүсэлтээ хэлэх

боломжоор хангасан болно. Иргэд, олон нийтийн санал авах зорилгоор Үндэсний хөтөлбөрийн төслийг 2024 оны 02 дугаар сарын 23-ны өдрөөс эхлэн Төрийн албаны зөвлөлийн цахим хуудсанд, 02 дугаар сарын 27-ны өдрөөс эхлэн Улсын Их Хурлын d-parliament.mn, lawforum.mn цахим платформд байршуулсан. Хөтөлбөрийн төсөлд цаасан хэлбэрээр 29 байгууллагын 252 санал, цахим хэлбэрээр 15 байгууллагын 266 санал ирсэн бөгөөд Ёс зүйн хорооны гишүүд, Улсын Их Хурлын Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хорооны асуудал хариуцсан албан хаагч, үндэсний хөтөлбөрийн төсөл боловсруулахад дэмжлэг үзүүлэх ажлын баг төрийн албан хаагчдаас ирүүлсэн саналыг төсөлд тусгах эсэх асуудлыг нэг бүрчлэн хэлэлцэн хөтөлбөрийн төслийг эцэслэн боловсруулсан болно.

Хөтөлбөрийн төслийг “Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх үндэсний хөтөлбөрийг батлах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолоор батлах бөгөөд тогтоолын төсөл нь 4 зүйлтэй тогтоолын төслийн 1 дүгээр зүйлд Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх үндэсний хөтөлбөрийг хавсралтаар батлах, 2 дугаар зүйлд Хөтөлбөрт тусгагдсан зорилт, үйл ажиллагаа, арга хэмжээг Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.7, 6.8, 6.9 дахь хэсэгт заасан үндсэн чиглэл, хөтөлбөр, төлөвлөгөөнд тусган хэрэгжүүлэхийг Монгол Улсын Засгийн газар, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нар, Ёс зүйн хороо, төрийн болон нутгийн удирдлагын байгууллагын дэргэдэх Ёс зүйн дэд хороо, бүх шатны томилох эрх бүхий албан тушаалтанд үүрэг болгохоор, 3 дугаар зүйлд Хөтөлбөрийн хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг Ёс зүйн хороонд үүрэг болгохоор, 4 дүгээр зүйлд Тогтоолын биелэлтэд хяналт тавьж ажиллахыг Улсын Их Хурлын Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хороонд даалгахаар тусгалаа.

Хөтөлбөрийн төсөл нь 4 зорилго, 12 зорилтыг хангах 55 үйл ажиллагааг тусгав:

1.Хөтөлбөрийн төсөлд “Төрийн албан хаагчийг ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааг удирдамж заавраар хангаж, зохион байгуулалтыг сайжруулах” зорилгыг дэвшүүлж, энэ хүрээнд 1)Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчилд өртөх эрсдэлийг бууруулах, 2) Ёс зүйтэй иргэдээр төрийн албаны хүний нөөцийг бүрдүүлэх тогтолцоог хөгжүүлэх, 3) Төрийн өндөр болон томилох эрх бүхий албан тушаалтны ёс зүйн манлайллыг төлөвшүүлэх, 4) Ёс зүй, сахилга хариуцлагаар үлгэрлэсэн төрийн байгууллагын соёлыг хэвшүүлэх гэсэн дөрвөн зорилтыг хангах чиглэлээр үйл ажиллагаа, арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлэхээр хөтөлбөрийн төсөлд тусгав. Тухайлбал, Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчилд өртөх эрсдэлийг бууруулах зорилтын хүрээнд албан хаагчийн ёс зүйн зөрчилд өртөх эрсдэлийг баталсан аргачлалын дагуу үнэлэх, эрсдэлтэй албан тушаал эрхэлдэг албан хаагч ёс зүйн нөлөөллийн мэдүүлэг гаргах, албан хаагчийн ёс зүйн зөрчил, хариуцлагын бүртгэлийн хуудас нэвтрүүлж, хэвшүүлэх тогтолцоог бүрдүүлэхээр, Ёс зүйтэй иргэдээр төрийн албаны хүний нөөцийг бүрдүүлэх тогтолцоог хөгжүүлэх чиглэлээр төрийн албан хаагчид тавигдах ёс зүйн шалгуурыг үндэсний үнэт зүйл, онцлогт суурилан олон улсын жишиг, хөгжлийн нийтлэг хандлага, нийгмийн хэрэгцээ шаардлагатай нийцүүлэн шинэчлэх, албан тушаалд сонгон шалгаруулж томилоход төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хууль тогтоомжийг мөрдөх, ёс зүйн төлөвшил, зан үйлийн хэв маягийг тодорхойлох сорил, даалгаврын агуулгаар үнэлэх зэрэг үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхээр төсөлд тусгасан. Төрийн өндөр болон томилох эрх бүхий

албан тушаалтны ёс зүйн манлайллыг төлөвшүүлэх зорилтын хүрээнд эдгээр албан тушаалтнууд ёс зүйн хэм хэмжээг сахин мөрдөх талаар албан хаагчийг үлгэрлэн дагуулах, тэдгээрийн ёс зүйн манлайллыг шалгуур үзүүлэлтээр үнэлэх, олон нийтийн хяналтыг нэмэгдүүлэх зэрэг арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх болно. Ёс зүй, сахилга хариуцлагаар үлгэрлэсэн төрийн байгууллагын соёлыг хэвшүүлэх зорилтын хүрээнд албан хаагч ёс зүй, харилцаа, хандлагаараа олон нийтийг үлгэрлэх соёлыг төлөвшүүлэхэд чиглэсэн Төрийн албаны стандартыг баталж мөрдүүлэх, ёс зүйн тангаргийг албан хаагч бүр өргөн, түүнийг чандлан сахих соёлыг хэвшүүлэх арга хэмжээг байгууллага хэрэгжүүлэхээр тусгав.

2.Төрийн албанд ёс зүйн зөрчлийг үл тэвчих сэтгэлгээ, шударга байдлыг эрхэмлэхэд чиглэсэн соён гэгээрүүлэх ажлыг эрчимжүүлэх зорилгыг хангах хүрээнд “Төрийн албан хаагчийг соён гэгээрүүлэх ажлыг идэвхжүүлнэ” гэсэн зорилтыг дэвшүүлэн Төрийн албаны сургалтын тогтолцоонд ажлын байран дахь ёс зүйн сургалтыг тусгах, байгууллага албан хаагч бүрийг ёс зүйн багц цаг хангах цахим сургалтад хамруулж, үр дүнг тооцож байх, ёс зүйн хариуцлага хүлээсэн албан хаагчийг танхимын давтан сургалтад өөрийн зардлаар хамруулах зэрэг үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхээр төсөлд тусгалаа. Мөн төрийн албан хаагч ёс зүйтэй ажиллах орчин, нөхцөлийг бүрдүүлж, дэмжих арга хэрэгслийг өргөжүүлэх чиглэлээр байгууллагууд ёс зүйтэй, шударга байх чиглэлээр соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааны хэлбэр, төрлийг тодорхойлж, үр дүнг хариуцах, ёс зүйн тайлбар, гарын авлага, зөвлөмж, зааврыг боловсруулах үйл ажиллагааг Ёс зүйн хороо, төрийн албан хаагчдад мэдээлэх, сурталчлах, түгээх ажлыг байгууллага бүр хариуцан зохион байгуулах зэрэг арга хэмжээг тусгав.

3.Хөтөлбөрийн төслийн “Ёс зүйн хэм хэмжээг сахиулах, зөрчлийг хянан шийдвэрлэх менежментийг сайжруулах” зорилгыг хангахын тулд Ёс зүйн хороо, дэд хорооны хараат бус, бие даасан байдлыг хангах нөхцөлийг бүрдүүлж, үйл ажиллагааны зохион байгуулалтыг сайжруулах, Ёс зүйн хороо, ёс зүйн дэд хороодын гишүүдийн ёс зүйн зөрчлийг шалган шийдвэрлэх чиглэлээр мэргэшүүлэх зэрэг үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхээр, төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хууль тогтоомжийг чанд мөрдөж ажиллахад зөвлөн туслах, дэмжлэг үзүүлэх, хяналт тавих, хариуцлага тооцох, урамшуулах зохицуулалтыг боловсронгуй болгох, ёс зүйн хууль тогтоомжийг сурталчлах, ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, ёс зүйн зөвлөгөө өгөх, зөрчлийг мэдээлэх чиглэлээр жилийн нөлөөллийн аяныг улсын хэмжээнд өргөжүүлэх зэрэг үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхээр төсөлд тусгасан болно.

4.Хөтөлбөрийн төслийн “Ёс зүйтэй төрийн албыг төлөвшүүлэхэд иргэний нийгэм, хувийн хэвшил, хэвлэл мэдээллийн байгууллагын оролцоог хангах” зорилгын хүрээнд энэ чиглэлээр эдгээр байгууллагын бодит оролцоонд тулгуурлан, үр дүнтэй хяналтыг бэхжүүлэх зорилтыг хангахад чиглэсэн эх орон, үндэс угсаа, ололт дэвшлээрээ бахархах, үндэсний ашиг сонирхол, ёс зүй, хууль, төрт ёсны үзлийг дээдлэх үнэт зүйлт хандлагаар нийгмийн сэтгэл зүйг төлөвшүүлэх нөлөөллийн үйл ажиллагааг төрийн байгууллагууд манлайлан иргэн, иргэний нийгмийн байгууллага, хэвлэл мэдээллийн салбартай хамтран хэрэгжүүлэх, хүүхэд, залуучуудын шударга, ёс зүйтэй байх үзэл, хандлагыг төлөвшүүлэхэд чиглэсэн агуулга бүхий контентыг монгол хүний ахуй, өв соёл, зан чанарт нийцүүлэн бүтээх, түгээх ажлыг иргэний нийгэм, хэвлэл мэдээллийн байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлэх, иргэдийн ёс зүйн боловсролыг

дээшлүүлэх хөтөлбөрийг бүх нийтийн эрх зүйн боловсролыг дээшлүүлэх зорилт арга хэмжээтэй уялдуулах, нөлөөллийн ажлыг бүх талын оролцоотойгоор гүйцэтгэж, хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх зэрэг арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр тусгасан болно. “Судалгаа шинжилгээний үр дүнд суурилсан ёс зүйн үнэлгээг чанаржуулж, хөндлөнгийн хяналтыг хөхиүлэн дэмжих” зорилтыг дэвшүүлж төрийн албан дахь ёс зүйн асуудлын талаар олон нийтийн санаа бодлыг тандах судалгааг зохион байгуулж, үр дүнг үйл ажиллагаандаа ашиглах, ёс зүйн зөрчлийн шалтгаан, нөхцөлийг судлан, нөлөөлөх хүчин зүйлийг тогтоож, зөрчлийг бууруулах арга хэмжээ авах, төрийн албаны ёс зүйн индексийг нэвтрүүлэх ажлыг үе шаттай зохион байгуулах, ёс зүйн судалгаа шинжилгээ, хяналт, үнэлгээний ажилд хувийн хэвшил, иргэний нийгэм, хэвлэл мэдээлэл, судалгааны байгууллагын оролцоог хангах зэрэг арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр Хөтөлбөрийн төсөлд тусгав.

---oOo---